

BABCIA STEFANIA I BEZPIECZEŃSTWO W SIECI

Książka dla fanów
sąsiedzkich historii z k tami w tle

#stefciawakcji #cyberputapki
#historiezmoralem

KAMILA SOŁTYSIK-MATŁOSZ

KAMILA SOŁTYSIK-MATŁOSZ

BABCIA STEFANIA I BEZPIECZEŃSTWO W SIECI

**Książka dla fanów
sąsiedzkich historii z k tami w tle**

#stefciawakcji #cyberpułapki #historiezmoralem

Ja Wam życzę, aby zabawa zawsze kończyła się w zabawny sposób. Bo internet nie jest jakimś magicznym światem, do którego nie mają wstępu oszustwa i złe rzeczy. Lepiej uczyć się na cudzych błędach niż na swoich własnych, ot co!

Nie uwierzycie jednak, jak Wam opowiem, co przydarzyło się Łukaszowi spod piętnastki – wiecie, z tego domu zaraz przy piekarni. Pewnie niektórzy z Was kojarzą Łukasza, bo chodzi do tej samej szkoły.

To zaczynamy. Znajdźcie sobie miejsce gdzieś pomiędzy kotami i tym kłębowiskiem kabli. Możecie je zrzucić – kable, nie koty!!

Historia Łukasza

Łukasz to taki poczciwy chłopak i dusza towarzystwa. Zawsze wszędzie go pełno, jest lubiany, a do tego uczynny. Czasami nawet karmi moje koty, gdy wybieram się do siostry na wieś. Ma dwanaście lat, więc świat technologii nie jest mu obcy. Lubi spędzać czas przed ekranem.

Przykro mi patrzeć, że jego dobroć, prawdomówność i wrodzone zaufanie do ludzi obróciły się przeciwko niemu. Po prostu mierzył ludzi własną miarką i myślał, że wszyscy są tak przyjaźni i uczciwi jak on. Przejdźmy jednak do sedna.

Był to czas przed wakacjami, a Łukasz po skończonej nauce postanowił trochę odpocząć i pograć w jakąś gierkę online. Podczas gry często rozmawiał na czacie ze znajomymi, ale też z nowo poznanymi użytkownikami. Już miał kończyć, gdy kolega o ksywce *pablo2* spytał, czy umawiają się na wspólną grę za tydzień o tej samej godzinie, na co Łukasz powiedział, że niestety nie może. Wyjeżdża bowiem na wakacje i wróci dopiero dwa tygodnie później.

Wywiązała się krótka i zwyczajna rozmowa. *Pablo2* zapytał, gdzie Łukasz mieszka, po czym stwierdził, że jego koleżanka mieszka na tej samej ulicy pod dwunastką. Łukasz powiedział, że on mieszka w domu numer 15. Na koniec kolega życzył Łukaszkowi udanych wakacji oraz przypomniał o konieczności włączenia alarmu. Łukasz odparł, że oni żadnych zabezpieczeń nie mają, powiedział cześć i rozłączył się.

Co było dalej? Wakacje faktycznie były udane. Łukasz spędził 14 dni na Majorce kąpiąc się w morzu i ciesząc się beztrudnym czasem z rodziną. Niestety powrót do domu był jak zderzenie z okrutną rzeczywistością, a wakacyjny nastrój wyparował w mgnieniu oka. Gdy tylko weszli z rodzicami do domu, zauważyli, że coś było nie tak. Nie dość że panował straszny bałagan – a przecież zostawili porządek! – to jeszcze zniknął telewizor, komputery, a także wiele innych rzeczy.

Łukasz szybko oprzytomniał i zrozumiał, co się stało. To nie mógł być przecież przypadek! Pablo2 – ten zatroskany kolega – celowo wypytał go o adres i alarm, by móc okraść jego rodzinę, gdy nic nie stanie mu na przeszkodzie... Mama i tata Łukasza byli załamani, bo nie sądzili, że niewinna gra na tablecie może otworzyć drzwi prawdziwym złodziejom.

Twoje dane to Twój cyfrowy odcisk palca

Dane osobowe i wrażliwe to informacje, które pozwalają komuś Cię „wyśledzić” w świecie rzeczywistym. W sieci działają zgodnie z zasadą: im mniej o Tobie wiedzą, tym jesteś bezpieczniejszy.

Czego NIGDY nie podajemy nieznajomym?

Te informacje traktuj jak kod do prawdziwego sejfu:

- Adres zamieszkania – ulica, numer domu, miasto
- Numer telefonu – Twój i Twoich rodziców
- Nazwa szkoły i klasa – a także to, o której kończysz lekcje
- PESEL – to Twój unikalny numer, który masz tylko Ty
- Zdjęcia dokumentów – legitymacji szkolnej czy paszportu
- Informacje o planach – kiedy wyjeżdżasz, że dom jest pusty, gdzie idziesz na spacer

Co jest „półprywatne”? (Uważaj na to!)

- Twoje imię i nazwisko (lepiej używać nicku!)
- Zdjęcia Twojej twarzy (nie wiesz, co ktoś z nimi zrobi)
- Nazwy Twoich ulubionych miejsc (park, w którym zawsze jesteś o 16.00)

Dlaczego „miły nieznajomy” może być groźny?

Dlaczego „miły nieznajomy” może być groźny?

W grach i na czatach ludzie często wydają się super mili. Pamiętaj jednak o zasadzie ograniczonego zaufania.

- Internetowy „przyjaciel” to wciąż nieznajomy. Nawet jeśli gracie razem od miesiąca, znasz tylko jego postać w grze, a nie jego samego.
- Ludzie mogą kłamać. Ktoś, kto pisze, że ma dwanaście lat i kocha te same klocki co Ty, w rzeczywistości może być dorosłą osobą z zupełnie innymi zamiarami.
- Naturalna rozmowa to pułapka. Złodzieje i oszuści często nie pytają wprost: „Gdzie mieszkasz?”. Zamiast tego mówią: „U mnie akurat pada, a jak tam w Twoim mieście?” albo „Ale masz super psa, często z nim wychodzisz wieczorami?”.

Co może się stać (poza kradzieżą w domu)?

Kradzież to tylko jeden z czarnych scenariuszy. Oto przykłady tego, co jeszcze może się wydarzyć:

1

Nękanie – Jeśli ktoś wie, gdzie mieszkasz lub do której szkoły chodzisz, może zacząć Cię śledzić lub zaczepiać w prawdziwym świecie.

2

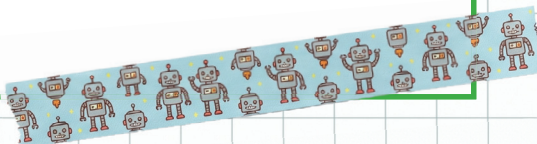
Kradzież tożsamości – Ktoś może założyć konto w mediach społecznościowych, używając Twojego imienia, nazwiska i zdjęć, a potem wypisywać obraźliwe rzeczy do Twoich kolegów z klasy.

3

Szantaż – Możesz dostać wiadomość w rodzaju: „Wiem, gdzie mieszkasz i do jakiej szkoły chodzisz. Jeśli nie zrobisz tego, co chcę, to przyjdę tam”. To bardzo groźna sytuacja!

4

Oszustwa finansowe – Jeśli nabierzesz się na to, że dostaniesz darmową nagrodę w grze, jeśli tylko prześlesz zdjęcie dowodu Twoich rodziców, może skończyć się to zaciąganiem kredytu i wezwaniem do zapłaty za coś, czego w rzeczywistości nie kupowaliście.

Jak się chronić? Złote zasady

- **Używaj nicku:** zamiast „Magda_Kowalska_2012”, wybierz coś neutralnego, np. „PixelowyMistrz99”.
- **Sprawdzaj tło na zdjęciach:** zanim wrzucisz fotkę, sprawdź, czy w tle nie ma numeru domu, nazwy ulicy albo Twojej szkoły.
- **Zasada „poczekaj z wrzutką”:** zdjęcia z wakacji wrzucaj dopiero po powrocie do domu. Nie ogłaszaj całemu światu: „Nie ma nas, droga wolna, możecie nas okraść!”
- **Ogranicz widoczność:** Jeśli jest taka opcja, korzystaj z ustawień prywatności – najlepiej, gdy Twoje treści trafiają tylko do zaufanego kręgu osób.
- **Mów rodzicom o wszystkim:** jeśli nowo poznana osoba w sieci zaczyna pytać o prywatne rzeczy, od razu powiedz o tym dorosłym. To nie jest skarżenie – to dbanie o bezpieczeństwo!

SŁOWNICZEK WAŻNYCH POJĘĆ

Algorytm – to zestaw instrukcji, które mówią komputerowi, co ma robić. W mediach społecznościowych algorytmy decydują o tym, jakie filmiki czy posty wyświetlają Ci się na stronie głównej, ucząc się tego, co lubisz klikać.

Bańka informacyjna – sytuacja, w której algorytmy pokazują Ci tylko takie treści, które zgadzają się z Twoimi poglądami. Przez to możesz odnieść wrażenie, że wszyscy myślą tak samo jak Ty, co nie zawsze jest prawdą.

Ciasteczka (cookies) – małe pliki tekstowe zapisywane przez strony internetowe na Twoim urządzeniu. Pomagają zapamiętać Twoje ustawienia (np. to, co masz w koszyku w sklepie), ale mogą też służyć do śledzenia Twojej aktywności w celach reklamowych.

Cyberprzemoc (cyberbullying) – powtarzające się, celowe dręczenie kogoś za pomocą narzędzi cyfrowych (np. wyśmiewanie na grupach, przerabianie zdjęć, wykluczanie z gier). To bardzo poważna sprawa, o której zawsze trzeba powiedzieć dorosłemu.

Darknet – ukryta część internetu, do której nie wejdiesz przez zwykłą przeglądarkę. Choć nie wszystko tam jest złe, to jest to miejsce, gdzie często odbywają się nielegalne działania, a liczba zagrożeń jest wielokrotnie wyższa. Darknet jest raczej miejscem przeznaczonym dla zaawansowanych użytkowników.

ZADANIA

1. Przez jeden dzień obserwuj siebie niczym prawdziwy detektyw. Zapisz:

- Ile czasu spędziłeś przed ekranem?
- Na czym (telefon, tablet, komputer, konsola)?
- Jak się czułeś po dłuższym korzystaniu?

Na koniec odpowiedz:

Co było dla Ciebie w porządku, a co mógłbyś zmienić?

2. Przeczytaj każdą sytuację i zaznacz:

– to zdrowe korzystanie z ekranu

– coś można poprawić

– to niezdrowe dla ciała lub głowy

Gram 30 minut i robię 10 minut przerwy.

Siedzę z telefonem 3 godziny bez wstawania.

Wyłączam telefon godzinę przed snem.

Jem obiad i jednocześnie oglądam film na tablecie.

Rozciągam się po grze.

Zabieram telefon do łóżka i scrolluję do późna.

Ustawiam przypomnienie o przerwie co 30 minut.

11. Przeczytaj każde zdanie i zaznacz, czy jest prawdziwe czy fałszywe

☒ – prawda

☒ – fałsz

☐ Jeśli usunę zdjęcie z telefonu, znika ono wszędzie.

☐ Ktoś może zrobić zrzut ekranu bez mojej wiedzy.

☐ To, co wyślę jednej osobie, może zostać przekazane dalej.

☐ W internecie zawsze mam pełną kontrolę nad tym, kto widzi moje treści.

☐ Lepiej zastanowić się dwa razy przed publikacją.

☐ Filmy i zdjęcia w chmurze mogą zostać zachowane nawet po ich usunięciu z telefonu.

☐ Komentarze, które wydają się zabawne, mogą być zapamiętane przez innych na długo.

☐ Jeśli ktoś publikuje mój wizerunek bez zgody, nie mogę nic z tym zrobić.

☐ Udostępnianie prywatnych wiadomości może mieć skutki, których nie przewidzisz.

☐ Warto pytać osoby, które są na zdjęciu lub filmie, czy zgadzają się na publikację.
